

Скадовська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №2

РОЗСТРІЛЯНЕ ВІДРОДЖЕННЯ

Виступ
вчителя української мови та
літератури
Мітюхіної Наталії Василівни

Крах ілюзій
останнього романтика революції

Укладач: Мітюхіна Н.В.

Учитель української мови та літератури, учитель вищої категорії, учитель-методист Скадовської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №2 Херсонської області.

Комп'ютерна обробка: Буланова І.М.

Учитель інформатики, учитель вищої категорії, «Старший учитель» Скадовської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №2 Херсонської області.

Скадовська загальноосвітня школа №2,

Вул.. Колгоспна, 7,

м.Скадовськ,

Херсонська область.

Контактні телефони: 5-34-45 (директор)

5-32-50 (учительська)

Автор посібника ділиться досвідом запровадження елементів інноваційних технологій при роботі з молодими спеціалістами.

Для вчителів української мови та літератури, студентів гуманітарних спеціальностей, для вчителів-наставників.

Розстріляне відродження

Суспільно-історичні події.

Поняття про “розстріляне відродження”

Воєнно-комуністичний наступ 30-х років, що прийшов на зміну українському відродженню 20-х років, відзначався крайньою ідеологізацією в усіх сферах життя суспільства, суворим контролем за діяльністю високоінтелектуальних осіб, діячів культури та мистецтва, заборонаю різних релігійних течій, руйнуванням храмів, відкиданням тих напрямів суспільної, історичної, філософської думки, що виходили за рамки ідеологічних догм, переслідування інакомислячих. Значна частина української інтелігенції загинула в сталінських тюрмах і канцтаборах. У 1933 році був засланий на Соловки М.Ірчан, у цьому ж році було арештовано М.Ялового, О.Вишню (П.Губенка). Його чекали звинувачення в причетності до «Української військової організації», арешт у 1933 році та 10 років поневірян у таборах. Вражений арештами своїх друзів, трагічно закінчує своє життя М.Хвильовий.

Раніше на уроках української літератури не вивчали життя і творчість письменників, які підіймали у своїй творчості ідею національного визволення України. «Розстріляне відродження...» Застінки, ГУЛАГ, Сибір - те, що випало на їх долю, це знущання над дорогоцінним скарбом - людським життям.

Упродовж багатьох років - понад півстоліття - ім'я Миколи Хвильового якщо й нагадувалось, то лише з характеристикою «ворога народу». Письменника обвинувачували в націоналізмі, ворожості офіційному курсу партії. Перестає виходити журнал «ВАПЛІТЕ». Хвильовий вимушений писати покайні листи, клястися у вірності комуністичній ідеології. Читати ці документи, зокрема статі,

спрямовані проти товарищів по перу, гірко і сьогодні. Та вони дають уявлення, в яку безвихідь «героїчного терпіння» він був загнаний.

Останньою спробою відстояти незалежність стала нова літературна організація «Пролітфронт» і видання впродовж 1930 року однойменного журналу. Для М.Хвильового давно вже стали зрозумілими помилки в національній політиці, що привели до голоду в Україні. Письменник болісно переживав і суперечності в особистій долі, численні компроміси, на які потрібно

було йти, щоб не порвати остаточно з більшовицькою партією. М.Хвильовий часом втрачав надію і знову її здобував.

Постріл 13 травня 1933 року був трагічною крапкою в історії українського відродження пореволюційних років. Проте все, здійснене ним, залишилося в скарбниці української культури. Це одна з неперевершених її сторінок, запорука майбутнього розвитку, вимріяного М.Хвильовим.

У 1934 році заарештовані і розстріляні Г.Косинка, Д.Фельківський, К.Буревій.

Репресій зазнали 97 із 193 членів спілки письменників України, створеної у 1934 році. Серед них М.Зеров, Л.Гомін, М.Куліш та інші.

Правду життя показував глядачам Лесь Курбас разом зі своїм творчим колективом «Березіль», але хвиля терору поглинула митця, як і багатьох інших.

Серйозні втрати були й серед майстрів пензля та різця. Арешту за професійні погляди зазнали В.Седлер, І.Падалка та ін.

Саме про цих людей прийнято говорити, що вони символізують «розстріляне відродження».

Доля української літератури – доля України. Важко знайти у світовій історії аналогію, щоб жива мова, мова великого народу систематично заборонялася й переслідувалася спеціальними державними вердиктами й актами. Цей геноцид тривав століттями.

За останні триста з гаком років українська література, перебуваючи в колоніальному становищі, не могла розвиватися на всю силу генетично закладених у ній можливостей; спираючись на невмирущі скарби народної творчості, постійно дбаючи про самозбереження й виживання – своє і своєї підвалини – української мови, вона проходила через утиски й труднощі, невідомі літературам, які не зазнавали національного гніту.

До міфічного антирадянського націоналістичного підпілля, нібито керованого напівживим академіком Кримським, були “підверстані” нещодавно заарештовані в Києві дочки класика української літератури Михайла Старицького – сімдесяти трирічна Людмила Михайлівна Старицька-Черняхівська шістдесяти семирічна Оксана Михайлівна Стешенко.

На допитах усі заарештовані категорично заперечували існування якогось антирадянського підпілля і свою приналежність до нього. Та їхні голоси чули тільки холодні тюремні мури, підручні ж Берії робили своє діло. Їм потрібен був гучний судовий процес над українськими буржуазними націоналістами – гітлерівськими посіпаками й запродавцями. Водночас такий процес, який би виправдовував їхнє сите жирування в глибокому тилу, за спинами тих, що ходили

в штикові атаки, кидалися з в'язанками гранат під гусениці німецьких танків, закривали своїми грудьми амбразури дзотів.

За своїм психічним станом Сталін не міг збагнути, якої самостійності жадає місцева людність на порозі соціалістичного раю, чому вона чинить такий відчайдушний опір впроваджуваній більшовиками політиці воєнного комунізму. І від усвідомлення власного безсилля зрозуміти і змінити становище горде серце наркомнаца скипало ярим гнівом, переповнювалося презирством і зненавистю до всього українського.

До того ж місцеві намісники в особі всіляких квірінгів, раковських, п'ятакових самі корчили з себе видатних пролетарських вождів і гадки не мали визнавати верховенство влади на Україні повноважного представника Центру Джугашвілі-Сталіна. Складалося навіть враження, що вони сприймали його як тимчасового нальотчика і з нетерпінням чекали якнайшвидшого щезнення. За таких умов праця на Україні не лише не приносила Сталіну морального вдоволення, але з кожним днем ставала все обтяжливішою і нестерпнішою. Тому, коли випала нагода перейти на роботу в Секретаріат ЦК ВКП(б), він без вагань і без жалю полишив Україну, де не здобув ні кар'єри, ні слави.

Полишив, але забути не забув. Тим паче, що вона частенько нагадувала про себе. Навіть ставши Генеральним секретарем ЦК ВКП(б), Йосиф Віссаріонович не відчував належної шаноби до себе з боку учорашніх українських соратників. Навпаки, вони залюбки ставили йому підніжки, де тільки могли.

З юнацьких літ призвичаєний до кривавих насильств, морально розбещений безкарністю за найтяжчі злочини в роки “воєнного комунізму”, самодержавний більшовицький диктатор зі своїми посіпаками в Політбюро поставив перед партією позбавлене здорового глузду завдання: не просто колективізував десятки мільйонів селян, а колективізувати за *один* рік. Чим закінчилася чергова сталінська авантюра, нині відома всьому світові. Ліквідація куркульства як класу,

повальний грабіж селянства, розстріли без суду й слідства, ув'язнення закладників, насильна депортація мільйонів хліборобів у концтабори й віддалені райони вічної мерзлоти... морем крові заплатило селянське суспільство за злочинний експеримент побудови сталінського соціалізму!

Для українського народу кампанія “Дайош шалені темпи колективізації!” мала неймовірно трагічні наслідки. Навіть за часів татаро-монгольського нашествия наша земля не зазнала стільки страхіть, як за роки сталінської опричнини.

Не менш важливо було встановити: коли саме почався сталінський терор проти українського письменства? Більшість літературознавців називають 1929 рік — рік початку підготовки фальсифікованого судового процесу в справі так званої Спілки Визволення України.

Сталін лякав Політбюро ЦК КП(б)У тим, що українізація дуже швидко може привести до відчуження української культури від “Москви”, а найжахливіше — почнеться “боротьба проти російської культури і її найвищого досягнення — ленінізму”.

26 квітня 1926 року, коли Генсек фактично власними руками відлив кулю, яка згодом обірвала життя Миколі Хвильовому, є всі підстави вважати днем початку великого терору на Україні. Що ж стосується морального терору проти українства, то він ніколи не припинявся на нашій землі.

Головним об'єктом цих наскоків був комісар освіти М.Скрипник. не бажаючи зректися політики українізації, 7 липня 1933 р. він накладає на себе руки. Так само кількома місяцями до цього вчинив М.Хвильовий. Інший ідеолог українського націонал комунізму Шумський помер на заслання. По мірі того як набирало обертів правління терору Постишева, страчувалися чи висилалися в табори тисячі

представників нової радянської інтелігенції, що з'явилася у 20-ті роки. За деякими підрахунками, з 240 українських письменників тоді зникло 200. Із 85 вчених мовознавців ліквідували 62. Щоб урятуватися, деякі письменники, такі як П.Тичина та М.Бажан, стали писати під диктовку Москви.

Одним із прикладів є *Євген Павлович Плужник* (1898-1936рр. народження) який народився 26 грудня в Слободі-Контемирівка Ворошзької губернії. Його батько був дрібним купцем родом з Полтавщини, а мати – з Воронежчини. У сім'ї було 8 синів і дочок.

Спадкові сухоти періодично забирали когось із дітей. Мати була зайнята, тож Євген жив під опікою сестри Ганни. Згодом він вступив до гімназії у Воронежі. Згодом продовжив навчання у Ростовській гімназії. У 1919р. закінчує гімназію в Боброві і переїжджає з батьками на Україну в село Велика Богачка і вчителює у початковій школі. Влітку 1919р. Євген Плужник вирішує спробувати свої сили, як актор у мандрівній трупі, а вже влітку 1920р. від'їхав до міста Києва до старшої сестри Ганни, яка працювала лікарем-фтизіатром в медінституті, а її чоловік викладач у ветеринарно-зоотехнічному інституті. Він загітував вступити Євгена до цього інституту. Але через рік Євген зрозумів, що це не його покликання. Він вирішує піти на професійну сцену. Він відвідував лекції у муздрамі, але стався химерний випадок, який назавжди обірвав театральну кар'єру Євгена Плужника.

Є.Плужник не зробив акторської кар'єри, взагалі не став актором, проте захоплення театром не минуло безслідно. Він написав три прозові п'єси. Дві з них (“Професор Сухораб” та “У дворі на передмісті”) опубліковано 1929року в журналі “Життя й революція”. В них живе аромат тієї епохи, вони й тепер можуть задовольнити і наше прагнення до пізнання, і наші естетичні потреби. Плужник надзвичайно

любив лише одну п'єсу: “Лихо з розуму” Грибоєдова. Створити українське “Лихо з розуму” п'єсу, що поєднала б у собі все найкраще з драматургії і поезії – ось таку мету поставив перед собою митець.

Ще під час відвідування лекцій він знайомиться зі своєю майбутньою дружиною, яка навчалася на історико-філологічному факультеті ІНО (Інститут народної освіти). Вони закохуються одне в одного і 12 жовтня 1922р. одружуються. 1923 року під псевдонімом Кантемирянин з'являються публікації Плужника. У жовтні 1924 року відбувається перший публічний виступ поета в приміщенні Всенародної бібліотеки Української Академії наук. Відтоді він став членом літературного угруповання “Ланки”. Пізніше, 1926 року воно було перейменовано на “Майстерню революційного слова” (“Марс”), яке проіснувало всього три роки й само ліквідувалось 1929 року.

У другій половині 20-х років він написав багато віршів, які потім увійшли до його збірок. Та, раптом, у липні 1926 року, коли дружина була на відпочинку, стан здоров'я письменника різко погіршується: горлом пішла кров. Коли лікарі через місяць дозволили нарешті відвезти хворого до передмістя, у Ворзелі зняли кімнату.

Там і перебував поет до глибокої осені, потім лікувався у тубінституті, а навесні поїхав до Карасану. Відтоді і назавше його життя підлягло суворому режиму.

На початку 30-х років, незважаючи на важку хворобу, літературна діяльність Плужника значно активізується, розширюються її горизонти: перекладає українською мовою.

Восени 1932 року поет повертаючись з Кавказу, заїздить до Харкова, де у вузькому колі друзів читає свою п'єсу “Шкідники”.

Наділений даром передчуття, вразливою душею, Є.Плужник не міг не передбачити трагічних наслідків суспільних деформацій свого часу. Поет писав у

своїх роботах про правду за що і був репресований. І 2 лютого 1936 року помер на Соловках.

Його звинуватили, що він був членом контрреволюційної організації. Розуміючи неповоротність далі, на допитах не творив опору. Вирок – 10 років ув'язнення на Соловках, на далекій холодній Півночі. Похований у Братській могилі на Далеких Соловках.

Ще одним прикладом є *Микола Костянтинович Зеров*, який народився 26 квітня 1890 року на Полтавщині, в родині шкільного вчителя. Середню освіту здобув у Першій київській гімназії. Гімназія, в якій панував дух офіційної ідеології, нікого, ясна річ, не готувала до свідомої праці задля інтересів українського народу, але правда і те, що з її стін вийшло немало людей, чиї імена більшими чи меншими літерами вписані в історію України – діячів демократичного руху, науки й культури.

Він вийшов з гімназії 1908 року без чітких політичних переконань, але з психологічною готовністю до засвоєння демократичних ідей. Восени того ж року він вступив до університету св. Володимира в Києві, де в неспокійному середовищі політично активного студентства сформувався його світогляд.

Учився легко – знову, як і в гімназії, творилися легенди про його феноменальну пам'ять. На історико-філологічному факультеті (а Зеров обрав класичний відділ, де вивчав античну філологію) викладачами були знані й шановні вчені. Але й були такі викладачі, які за умов пореволюційної реакції особливо запопадливо демонстрували свій монархізм і густопсовий, круто замішаний на чорносотенстві шовінізм, що розтлівало студентів дрібнодухих, схильних до угодовства, і водночас збурювало спротив свідомого і морально здорового студентства. Зеров охоче демонстрував свою огиду до найреакційніших викладачів, пропускаючи їхні лекції, а згодом організував предивне земляцтво – “ крелевецьке “, на зборах якого, як і на засіданнях

грузинського чи вірменського, мовилося про гострі національні та соціальні проблеми.

Прагнучи прислужитися “включенню” національної культури в діалог культур європейських, Зеров наполегливо працював на перекладацькій ниві, явивши немало прикладів конгеніального відтворення поетичних шедеврів.

Звичайно ж, не всі переклади Зерова неперевершені, але й ті, що вважаються слабкішими мали для свого часу велике значення. Приклад – переклад драми Юліуша Словацького “Мазепа” (1926). Переклад Зерова згодом ліг в основу кількох цікавих спектаклів.

Після закінчення університетських студій він став учителем – упродовж трьох років викладав латинську мову та історію в гімназії містечка Златополь. У 1922 році Зеров повертається до Києва з Баришівки – стародавнє місто потроху відроджувалося, оживало після голодних літ. Не було столицею – нею нарекли молодий Харків.

Поету боліло те, що новітні “гермокопиди” нищили історичні пам’ятки Міста, що його красу нівечив “несмак архітекторів – нездар і всюди залишив пожар” – усе те боліло поетові, але всьому наперекір він вірив у його щасливу будучину.

До революційного Києва Микола Зеров, як відомо, приїхав восени 1917 року. Спочатку викладав латину та історію в Другій українській гімназії, редагував бібліографічний журнал “Книгар”, а згодом зосередився на читанні курсу української літератури в Київському інституті народної освіти. На читанні та розробці, адже до революції в російському університеті св. Володимира і взагалі в жодному навчальному закладі імперії такої літератури не знали, а про Шевченка якщо й згадували, то тільки крізь зуби і, як правило, зараховуючи його до літератури російської. Тож належало підготувати систематичні виклади. Всю історію українського письменництва було поділено на чотири періоди: лекції про

літературу з найдавніших часів до кінця XVIII століття читав Сергій Маслов (згодом Навроцький), про нову (з кінця XVIII ст. і до кінця XIX ст.) – Микола Зеров, про короткий період модерних течій (з кінця XIX ст. і до Жовтневої революції) – Павло Филипович, а Борис Якубовський, знавець поетики, оглядав те, що тільки-но народжувалося, покликання до життя волею народу, - українську літературу пореволюційної доби.

Крім наукової роботи і читання курсу лекцій, усі професори (за винятком Б.Якубовського, який був зайнятий секретарюванням) багато часу віддавали розмаїтим студентським гурткам і семінарам “підвищеного типу”. Там поглиблено вивчалася творчість письменників-демократів, вироблялися навички самостійної роботи в галузі літературознавства та бібліографії, ентузіасти прилучалися до складання біографічних словників – готувалися кадри української радянської інтелігенції. На жаль, не всі учні Миколи Зерова виявилися вдячними і добропам’ятними, але в тім не його провина – він робив усе, щоб підтримати найздібніших і виховати їх свідомими свого обов’язку перед народом.

Багато зробив Зеров і для підготовки перекладацьких кадрів. У статті – спогаді “Чим я завдячую Зерову”, написаній 1971 року і опублікованій 18 червня 1987-го в “Літературній Україні”, Борис Тен розповів про свою працю під керівництвом і за допомогою Миколи Костьовича над перекладами французьких і німецьких поетів, про його цінні поради і тактовне редакторське втручання, коли переклад наближався до оригіналу й водночас зберігалися риси індивідуального почерку перекладача.

Восени 1934 року Зеров залишився без роботи. Захворів і помер його єдиний син. А цькування тривали, наклепи звучали як пункти вироку. Відхрещувалися колеги, зрікалися й учні, городячи казна-що на свого ще недавно “улюбленого” професора. І ось – звільнення.

У 60-ті роки вдалося видати “Вибране” поета – з ґрунтовною передмовою М.Рильського, але й після того мало що змінилося.

То яким же, він був у житті, у побуті? Відомо, зокрема, як умів і любив незлостиво піддражнювати навіть найближчих друзів, як зірко помічав у довкіллі комічне, смішне або ж те, що заслуговувало висміювання. Мав природний хист до перевтілювання, міг так прочитати вірш давно забутого поета, що відтоді жоден з очевидців уже не годен був сприймати цієї поетичної спадщини серйозно, в іншому тоні, з іншими голосовими інтонаціями. У його виконанні легко впізнавали навіть тих, з ким він ніколи не бачився. Можна, певно, припустити, що в ньому вмер актор – як умерли в багатьох інших літераторах художники чи музиканти.

Схильність Зерова до гумору допомагала йому відносно спокійно сприймати ті брутальні звинувачення, які десь від середини 20-х років стали заледве не нормою літературної полеміки з неокласиками. Втім, цей гумор не завжди був лише захисною реакцією вразливих інтелігентів: він часто перетворювався на дошкульну сатиру і тоді ставав зброєю для найкращого захисту – нападу.

Писав Зеров і пародії (на М.Вороного, до якого відчував взаємну нелюбов, на Чупринку, Філянського та інших сучасників), писав жартівливі, самоіронічні і водночас смутні сонети – послання до друзів (зокрема до П.Филиповича) й такі портретні шаржі, як, наприклад “Самійленко”.

Літературна творчість М.Зерова постійно супроводжувалася злісними нападками вульгарно-соціологічної критики, а з кінця 20-х років почалося справжнє політичне цькування письменника. 1930р. його допитували на суді як свідка у так званому “процесі СВУ”. А в ніч із 27-го на 28 квітня 1935 р. він був заарештований під Москвою на станції Пушкіно. 20 травня його відправлено

до Києва для слідства. Звинувачення: керівництво контрреволюційної терористичної націоналістичної організацією.

Після нових “тасувань” “групу Зерова” остаточно було визначено в складі 6 осіб: Микола Зеров, Павло Филипович, Ананій Лебідь, Марко Вороний, Леонід Митькевич, Борис Пилипенко.

Військовий трибунал Київського військового округу на закритому судовому засіданні 1-4 лютого 1936р. без участі звинувачення й захисту розглянув судову справу №0019-1936. М.Зерову інкримінувалося керівництво українською контрреволюційною націоналістичною організацією і, згідно з тодішніми статтями Кримінального кодексу УРСР, трибунал визначив йому міру покарання: десять років позбавлення волі у виправно-трудовах таборах з конфіскацією приналежного йому майна.

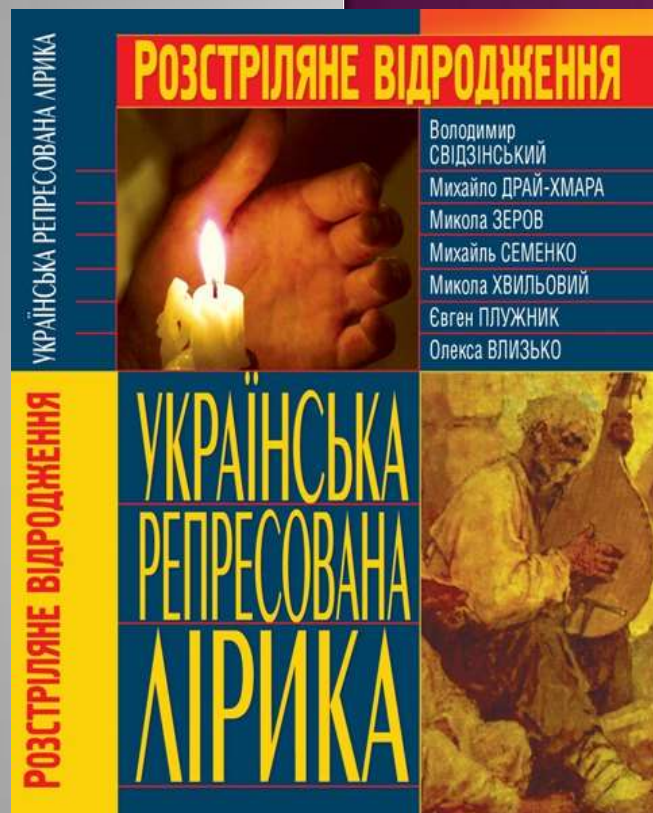
На початку червня 1936р. етап із засудженими у справі цієї “банди” прибув на Соловки. У короткі хвилини вільного часу Зеров повністю віддався улюбленій справі – перекладу. За багатьма свідченнями, він завершив багаторічну роботу над українською версією “Енеїди” Вергілія.

Без будь-яких додаткових підстав і пояснень “справа Зерова та ін.” була нагально переглянута “особливою трійкою” УНКВС по Ленінградській області 9 жовтня 1937 року. Як наслідок – Зерову, Филиповичу, Вороному і Пилипенку було винесено вищу міру покарання – *розстріл*. Усі вони полягли 3 листопада 1937 року.

Рішенням Військової колегії Верховного Суду СРСР від 31 березня 1958 р. вирок військового трибуналу КВО від 1-4 лютого 1936р. і постанова “особливої трійки” УНКВС по Ленінградській області від 9 жовтня 1937р. скасовані, справа припинена “за відсутністю складу злочину”.

Микола Зеров реабілітований посмертно.

Крах ілюзій останнього романтика революції

РОЗСТРІЛЯНЕ ВІДРОДЖЕННЯ

Виступ
вчителя української мови та
літератури
Мітюхіної Наталії Василівни

МИКОЛА ХВИЛЬОВИЙ — РОМАНТИК РЕВОЛЮЦІЇ

Ким був Микола Хвильовий? Політиком, письменником, комісаром, бійцем ідеологічного фронту?.. Чим цікавий він нам, хто перейшов рубіж третього

тисячоліття після Різдва Христового й далі клопочеться про хліб свій насущний — часто тяжко і невдячно?

Хвильового немає вже більше 70-ти років — він натиснув на гачок нагана 13 травня 1933-го. Після смерті письменника радянські ідеологи називали його фашистом, потім тривалий час взагалі не згадували — а це, як відомо, найдієвіший спосіб викреслити людину з пам'яті — якщо нема згадки, то й не було такого. У хрущовську відлигу постать Хвильового знову зірнула із небуття — жодного твору письменника не перевидали, проте зрідка почали згадувати — знову як націоналіста й фашиста. Виняток — Юрій Смолич у своїх

Чи не найзагадковіший феномен — як із Ніколая Фітільова (це справжнє прізвище письменника) ця людина стала Миколою Хвильовим, тобто як із бійця за червоні ідеали він став борцем за Україну. Це питання є радше риторичним, бо свідчень про життя письменника до 20-х років надто мало. Знаємо, що народився у містечку Тростянець (тепер Сумщина), освіту здобув таку собі, п'ять класів гімназії (згодом компенсує брак формальної освіти самоосвітою). Працював на різних роботах, потім — шанці Першої світової. На рідну Сумщину повернувся в 17-му році й одразу поринув у вир громадянської війни. З 1921 року Фітільов у Харкові, де й прожив усе своє життя. В літературі дебютував поетичними збірками

«Розповідях про неспокій» зумів порушити стіну замовчування й присвятив розділ Хвильовому. Власне, цей розділ зі спогадів Смолича довгі роки був чи не єдиним легальним текстом у радянській Україні, в якому неупереджено розповідалося про знакову постать українського життя 20-х років ХХ-го століття. «Молодість» і «Досвітні симфонії», проте не вони принесли справжню славу письменникові. 1923 року на полицях книгарень з'явилася збірка оповідань «Сині етюди», яка одразу перевела тодішню українську літературу на якісно інший

рівень. О.Білецький у статті «Про прозу взагалі та про нашу прозу 1925 року» назвав М.Хвильового «основоположником справжньої нової української прози».

У його новелах не було чіткого сюжету, вони пульсували думкою, а ще більше — почуттям. Письменник передавав безпосереднє враження, зміни настрою. Вже дебютна прозова збірка засвідчила, що її автор відходить від беззастережного захоплення ідеалами Жовтневої революції. В його наступних оповіданнях романтичний пафос і захоплені гімни революції поступаються місцем тверезому аналізу тогочасної дійсності, все виразніше лунають викривальні й навіть сатиричні мотиви, які поєднуються з нотками суму й безнадії.

Твори письменника цього періоду мають ознаки притчі, в них звучить туга за часом, змарнованим на завоювання якогось неіснуючого ідеалу-раю. А ще пробиваються нотки розпачу, бо зрозумів він, що не буде цього раю. Цим раєм для багатьох персонажів М.Хвильового була віра в прекрасну

М. Хвильовий - романтик умів бути й пильним спостерігачем, аналітиком пореволюційної дійсності. І, власне, в середині 20-х років він зрозумів, що лише оповіданнями й новелами ситуації не змінити, потрібна інша форма творчості. І він почав писати памфлети. Його стаття

Вже самі назви кажуть про коло тем, порушених письменником у своїх памфлетах.

М.Хвильовий виступає проти профанації мистецтва, зведення його до ролі ідеологічного обслуговування партійної й державної політики. Автор порушує питання про орієнтацію української культури: Європа чи Просвіта? Він плекає надії на розквіт українського мистецтва, навіть на месіанську роль своєї молодії нації і, насамперед, наголошує на необхідності позбутися віковичної залежності від «загірну комуну», за яку вони боролися на фронтах громадянської війни. Але досить швидко письменник побачив, що декларації й гасла комуністичної влади

не мають нічого спільного з реальною дійсністю. На ріках невинної крові не могло постати гуманне, цим пафосом гуманізму перейнята вся література розстріляного відродження. «Про «сатану в бочці», або про графоманів, спекулянтів та інших «просвітян» (1925) започаткувала знамениту літературну дискусію 1925 — 1928 рр. Ця дискусія стала чи не головним явищем не тільки літературного життя тодішньої підрадянської України, а й громадсько-політичним. Вона вийшла далеко за межі літературних суперечок і стала своєрідним детонатором широкої дискусії про те, до якого цивілізаційного центру тяжіє Україна. «Камо грядеши», «Думки проти течії», «Європа чи Просвіта?», «Україна чи Малоросія?» До речі, останній твір заборонила цензура, і він став відомий читачеві лише в 1990 р. «російського диригента».

Почавшись як культурологічна, дискусія набрала політичного характеру. Хмари однієї з найстрашніших трагедій ХХ ст. вже збиралися над Україною. Наступала пора гірких поразок та розчарувань і для самого письменника. Він змушений писати покайні листи, та вони свідчать, у яку безвихідь його загнали.

Дослідники тривалий час сперечалися — що ж стало причиною фатального пострілу 13 травня 1933-го року. І чим далі від нас ця трагедія, тим зрозуміліше, що однієї причини не було, до цього вчинку письменника спонукали десять років боротьби з системою — нелюдською, фарисейською у своїй жорстокості, боротьби, приреченої на поразку. Це зараз ми можемо казати, що Хвильовий переміг, що він — та й уся чесна тодішня інтелігенція — зробили надзвичайно багато для становлення національної самосвідомості українського народу. А тоді, навесні 33-го, перед письменником відкрилася крижана прірва безвиході, усвідомлення своєї особистої поразки, яку він не хотів приймати. Тепер знаємо й інше — останньою краплею стала його мандрівка разом із Аркадієм Любченком у квітні 33-го Полтавщиною та Слобожанщиною. Апокаліптичні картини тогочасного українського села вразили письменників, у їхній свідомості не

вкладалося, що можна виморити голодом свій же народ. Цю подорож Аркадій Любченко описав у нарисі

Боротьба, яку він вів за право українського народу бути господарем у своєму домі, триває й досі. Навіть у незалежній державі українці змушені боронити свою самоідентичність. І прикметно, що змушені боронити від своїх же високопосадових чиновників, які начебто мали б стояти на сторожі української культури, української цивілізації — у широкому сенсі цього слова.

«Діячі» зійдуть із політичної сцени, хоч як би вони не пручалися. Про таких М.Хвильовий писав: «... доля їхня найгірша... Їх використають, скільки треба, і потім, як негодящий баляст, викинуть за борт. От побачите». Та сподіваймося й борімося.

Через два тижні після повернення до Харкова М.Хвильовий застрелився.

Розстріляне відродження — літературно-мистецьке покоління 20-х — початку 30-х рр. в Україні, яке дало високохудожні твори у галузі літератури, живопису, музики, театру і яке було знищене тоталітарним більшовицьким режимом.

Вчитель — це той, хто завжди вчиться.

*Біж як мене доторк освіти
знаєш, що тільки тоді,
хто володіє секретом
як зацікавити своїх учнів,
буде мати позитивний результат*

Термін «розстріляне Відродження» вперше запропонував діаспорний літературознавець Юрій Лавріненко, вживши його як назву збірки найкращих текстів поезії та прози 1920-30-х рр. За це десятиліття (1921—1931) українська культура спромоглася компенсувати трьохсотрічне відставання й навіть переважити на терені вітчизни вплив інших культур, російської зокрема (на 1 жовтня 1925 року в Україні нараховувалося 5000 письменників).

РОБОТА — це також задоволення
Від кожної справи ми чекаємо нового,
присвяного, необхідного, потрібного
результату

Квітка очікувань

Наше життя — це місія.
Місія, зняти про те що ви робите, щоб
втілити своє бачення в реальність

- **Знаходьте час для роботи. Це — умова успіху!**
- **Знаходьте час для роздумів. Це — джерело сили.**
- **Знаходьте час для гри. Це — секрет молодості.**
- **Знаходьте час для читання. Це — основа знань.**
- **Знаходьте час для дружби. Це — умова щастя.**
- **Знаходьте час для мрії. Це — шлях до зірнок.**
- **Знаходьте час для любові. Це — істина радості життя.**
- Знаходьте час для час веселощів. Це — музика душі.**

Відділ освіти
Скадовської райдержадміністрації

Районний семінар

«Підвищення рівня науково-методичної підготовки фахової майстерності педагогічних працівників району»

Микола Хвильовий

Микола Хвильовий (*13 грудня 1893, Тростянець — †13 травня 1933, Харків) — український прозаїк, поет, публіцист, один з основоположників пореволюційної української прози

Біографічні відомості

Народився Микола Григорович Фітільов (таке справжнє прізвище письменника) 13 грудня 1893 р. в селищі Тростянець на Харківщині, нині райцентр Сумської області у родині вчителів. 1916 закінчив Богодухівську гімназію. Брав участь у першій світовій та громадянській війнах. 1919 вступив до КП(б)У. 1921 переїхав до Харкова, де активно заявив про себе як один з організаторів літературно-художнього життя, член-засновник багатьох тогочасних літературних організацій — «Гарт» (1923), «ВАПЛІТЕ» (Вільної академії пролетарської літератури) (1925), «Пролітфронт». Того ж року почав друкуватися

Літературна діяльність

Цікаві памфлети М. Хвильового «Казно градеши!», «Думки проти течії», «Апологети писарини», полемічний трактат «Україна чи Малоросія» сконцентрували в собі все багатоманиття думок та ідейно-естетичних шукач періоду літературної дискусії в Україні (1925—1928 рр.). Ці публіцистичні твори (а також його роман «Вальдшнеп») викликали гостру реакцію культурно-соціологічної критики та партійних ортодоксів. Центральною для Хвильового — полеміста та публіциста — була проблема історичного буття України, української культури. Заперечуючи москафістські тенденції частини тогочасних літераторів, Хвильовий проголошував орієнтацію на Європу, на стилі та напрями європейського мистецтва.

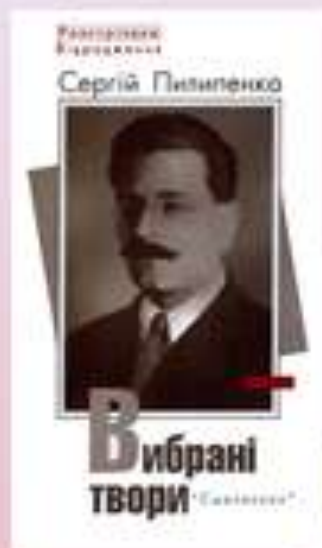
Перші поетичні збірки М. Хвильового — «Аполоніста» (1921), «Досвітні синфони» (1922), поема «В електричний час» (1921), які були позначені впливами неоромантизму та імпресіонізму, дістали досить високу оцінку тогочасних літературознавців (С. Єфремов, Оп. Дорошкевич), але найбільш виразив свій талант М. Хвильовий роками в жанрі новели чи оповідання (переважно короткого, з виразними лірико-романтичними чи імпресіоністичними забарвленнями). Збірка його прозових творів «Сині стовпи» (1923) стала ланкою новим етапом в розвитку тогочасної української літератури, відкриваючи для неї нові естетичні обрії. Центральною для творчої манери М. Хвильового залишається проблема людини, людини в її стосунках з революцією та історією, людини, яка спинала весь тягар буття сучасного її світу. В людській масі, у вірі революційних подій письменник знаходив своє, найперше, людську індивідуальність з її пориваннями до високої, часом недосконалої мети, однак він не затоплював очей і на драматичну невідповідність проголошуваного високого ідеалу та його реального втілення.

Конфлікт гуманізму та фанатизму осмислюється тут в усій своїй повноті. Для челвіста — головного героя новели «Я (Романтизм)» — такий конфлікт постає в своїй особливій гостроті: в ім'я абстрактної ідеї, в ім'я доктрини він має власноруч розстріляти свою матір, але знищення іншої особистості — це водночас і знищення свого людського ества, в такій ситуації неминучого вибору перед героєм постає дилема: самознищення чи відродження людського, гуманістичного начала, відродження, найперше, в собі самому. Емоційне враження від твору посилюється й тим, що це — сповідь героя, розповідь від першої особи. Взагалі, для М. Хвильового було характерне руйнування традиційних сюжетно-оповідних моделей української прози. Система розірваних фраз, мальовничі епітети, своєрідна ритмічна організація прози — це ознаки його лірико-орнаментальної манери письма. Саме такий стиль характерний для більшості його новел та оповідань, він допомагає автору радикально розірвати з елементами народницько-просвітянської традиції.

РОЗСТРІЛЯНЕ ВІДРОДЖЕННЯ

Розстріляне відродження — літературно-мистецьке покоління 20-х — початку 30-х рр. в Україні, яке дало високохудожні твори у галузі літератури, живопису, музики, театру і яке було знищене тоталітарним більшовицьким режимом.

- ❶ Термін «розстріляне Відродження» вперше запропонував діаспорний літературознавець Юрій Лавріненко, вживши його як назву збірника найкращих текстів поезії та прози 1920-30-х рр. За це десятиліття (1921–1931) українська культура спромоглася компенсувати трьохсотрічне відставання й навіть переважити на терені вітчизни вплив інших культур, російської зокрема (на 1 жовтня 1925 року в Україні нараховувалося 5000 письменників).

Страта цвіту української нації

Кульмінацією дій радянського репресивного режиму стало 3 листопада 1937 року. Тоді, "на честь 20-ї річниці Великого Жовтня" у Соловецькому таборі особливого призначення за вироком Трійки розстріляний **Лесь Курбас**. У списку «українських буржуазних націоналістів», розстріляних 3 листопада також були **Микола Куліш**, **Матвій Яворський**, **Володимир Чеховський**, **Валер'ян Підмогильний**, **Павло Филипович**, **Валер'ян Поліщук**, **Григорій Епик**, **Мирослав Ірчан**, **Марко Вороний**, **Михайло Козоріс**, **Олекса Слісаренко**, **Михайло Яловий** та інші. Загалом, в один день за рішенням несудових органів, було страчено понад 100 осіб представників української інтелігенції - цвіту української нації.

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ

Це відродження було пов'язано з тим, що українські митці навіть за умов замовчування й заборони (пригадаймо **Емський указ**) створили тексти, гідні світового поціновування (П. Куліш, І. Франко, М. Коцюбинський), з довгожданим набуттям Україною своєї державності, з датою українізації та різнобічних свобод, обіцяних революціями 1905–1917 рр.

Вийшовши в масі своїй з нижчих верств населення (службовці, різночинці, священики, робітники, селяни), нове покоління української еліти часто не мало можливості здобути систематичну освіту через війну, голод та необхідність заробляти на суцільний хліб. Але, працюючи «на грані», намагаючись використати всяку можливість ознайомитися із світовою культурою, розправити віками скуті крила творчості, вони просякалися найсучаснішими тенденціями і творили дійсно актуальне мистецтво.

ЛІТЕРАТУРНІ ОБ'ЄДНАННЯ

МИКОЛА ХВИЛЬОВИЙ (ЛІВОРУЧ)
І ВАЛЕР'ЯН ПОЛІЩУК. 20-ті
РОКИ

Головними літературними об'єднаннями були «Ланка» (пізніше «МАРС»), «Плуг», неокласики «Молодняк», «Спілка письменників західної України», ЛОЧАФ (об'єднання армії та флоту). Найвпливовішим був «Гарт», який пізніше був перейменований на «ВАПЛІТЕ» («Вільну Академію Пролетарської Літератури»). Саме ВАПЛІТЕ в особі Миколи Хвильового розпочало славетну літературну дискусію 1925—1928 рр. і перемогло в ній, довівши наявність і необхідність національної, специфічної української літератури, орієнтованої на Європу, а не на Росію.

НОВАТОРСТВО

Головними складниками новітньої еліти її світогляду був бунт, самостійність мислення та щира віра у власні ідеали. В більшості своїй це були інтелектуали, які робили ставку на особистість, а не на масу. За їх зовнішньою «радянськістю» ховалися глибокі пошуки й запити. Подивімося на деякі найцікавіші тексти.

Проза поділялася на дві течії: сюжетна і безсюжетна. У безсюжетних творах головним було не речення чи слово, але підтекст, дух, «запах слова», як казав Хвильовий. Стиль сильних почуттів та проникнення в сутність явищ називається неоромантизмом чи експресіонізмом. У цьому напрямку працювали Микола Хвильовий, Юрій Яновський, Андрій Головка, Юліан Шпол, Олекса Влизько, Лесь Курбас, Микола Куліш та багато інших.

Головна ідея новели «Я (Романтика)» Хвильового – розчарування в революції, кричущі суперечності і роздвоєння людини того часу. Головний персонаж – людина без імені, а значить, без індивідуальності, без душі. Заради революції він вбиває свою матір і карає себе думкою: чи варта була революція такої жертви.

У романі Валер'яна Підмогильного «Місто» вперше в українській літературі проявилися елементи філософії екзистенціалізму. Головний герой в прагненні насолоди йде від задоволення фізичного до найвищих релігійних потреб. Проте навіть в такій складній тематиці письменник не перетворює роман на просту оповідь «людної» філософії, а творчо осмислює її у застосуванні до нашого, національного світовідчуття.

СКЛАДНІСТЬ ВИБОРУ

У поезії найцікавішими є шукання символістів Олександра Олеся і Павла Тичини. В своїй збірці «Сонячні кларнети» Тичина відбив всю широту освіченого і тонкого розуму, який споглядає багатство української природи, бажаючи докопатися до її першопричин. Коли Комуністична партія СРСР зрозуміла свою поразку, вона почала діяти забороненими методами: репресіями, замовчуванням, нищівною критикою, арештами, розстрілами. Перед письменниками стояв вибір: самогубство (Хвильовий), репресії і концтабори (Б. Антоненко-Давидович, Остап Вишня), замовчування (І. Багряний, В. Домонтович), еміграція (В. Винниченко, Є. Маланюк), або писання програмових творів на ушлявлення партії (П. Тичина, М. Бажан). Більшість митців була репресована і розстріляна.

Коли 1947 року Іван Багряний видав за кордоном свою поетичну збірку «Золотий бумеранг», другою назвою її було «Рештки загубленого, репресованого та знищеного». Твори здавалися до спецховів, заборонялися, замовчувалися, багато з них були назавжди втрачені. Хоча й функціонували у самвидаві (Іван Багряний), рукописних копіях, виходили за кордоном.

МИКОЛА ХВИЛЬОВИЙ

Мико́ла Хвильови́й (*13 грудня 1893, Тростянець — †13 травня 1933, Харків)
— український прозаїк, поет, публіцист,
один з основоположників
пореволюційної української прози

БІОГРАФІЧНІ ВІДОМОСТІ

Народився Микола Григорович Фітільов (таке справжнє прізвище письменника) 13 грудня 1893 р. в селищі Тростянець на Харківщині, нині райцентр Сумської області у родині вчителів.

1916 закінчив Богодухівську гімназію. Брав участь у першій світовій та громадянській війнах. 1919 вступив до КП(б)У. 1921 переїхав до Харкова, де активно заявив про себе як один з організаторів літературно-художнього життя, член-засновник багатьох тогочасних літературних організацій — «Гарт» (1923), «ВАПЛІТЕ» (Вільної академії пролетарської літератури) (1925), «Пролітфронт». Того ж року почав друкуватися.

ЛІТЕРАТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Цикли памфлетів М. Хвильового «Камо грядеши?», «Думки проти течії», «Апологети писаризму», полемічний трактат «Україна чи Малоросія?» сконденсували в собі все багатоманіття думок та ідейно-естетичних шукань періоду літературної дискусії в Україні (1925–1928 рр.). Ці публіцистичні твори (а також його роман «Вальдшнепи») викликали гостру реакцію вульгарно-соціологічної критики та партійних ортодоксів.

ЛІТЕРАТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Центральною для Хвильового — полеміста та публіциста — була проблема історичного буття України, української культури. Заперечуючи москвофільські тенденції частини тогочасних літераторів, Хвильовий проголошував орієнтацію на Європу, на стилі та напрями європейського мистецтва. *"Від російської літератури, від її стилів українська поезія мусить якомога швидше тікати. Поляки ніколи б не дали Міцкевича, коли б вони не покинули орієнтуватись на московське мистецтво. Справа в тому, що російська література тяжить над нами в віках як господар становища, який привчав нашу психіку до рабського наслідування... Наша орієнтація — на західноєвропейське мистецтво, на його стиль, на його прийоми.*

ЯКІСНО НОВИЙ ЕТАП В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Перші поетичні збірки М. Хвильового — «Молодість» (1921), «Досвітні симфонії» (1922), поема «В електричний вік» (1921), які були позначені впливами неоромантизму та імпресіонізму, дістали досить високу оцінку тогочасних літературознавців (С. Єфремов, Ол. Дорошкевич), але якнайповніше свій талант М. Хвильовий розкрив в жанрі новели чи оповідання (переважно короткого, з виразним лірико-романтичним чи імпресіоністичним забарвленням).

Збірка його прозових творів «Сині етюди» (1923) стала якісно новим етапом в розвитку тогочасної української літератури, відкрила для неї нові естетичні обрії. Центральною для творчої манери М. Хвильового залишається проблема людини, людини в її стосунках з революцією та історією, людини, яка спізнала весь трагізм буття сучасного їй світу. В людській масі, у вирі революційних подій письменник виокремлює, найперше, людську індивідуальність з її пориваннями до високої, часом недосяжної мети, однак він не заплущував очей і на драматичну невідповідність проголошуваного високого ідеалу та його реального втілення.

Романтично забарвлені герої Хвильового найчастіше вступають у гострий конфлікт із своїм часом, його одновимірною буденністю. Редактор Карк — головний герой однойменної новели — лише в своїх мріях повертається до часу національної революції, коли світ існував ще в своїй цілісності, не розірваним між мрією та реальністю. Але його персонажі — це не лише жертви історії, часом вони самі, своїми діями спричиняють її трагедійність. Конфлікт гуманізму та фанатизму осмислюється тут в усій своїй повноті.

КРИВАВА РОМАНТИКА РЕВОЛЮЦІЇ

Для чекіста — головного героя новели «Я (Романтика)» — такий конфлікт постає в своїй особливій гостроті: в ім'я абстрактної ідеї, в ім'я доктрини він має власноруч розстріляти свою матір, але знищення іншої особистості — це водночас і знищення свого людського єства, в такій ситуації неминучого вибору перед героєм постає дилема: самознищення чи відродження людського, гуманістичного начала, відродження, найперше, в собі самому. Емоційне враження від твору посилюється й тим, що це — сповідь героя, розповідь від першої особи. Взагалі, для М. Хвильового було характерне руйнування традиційних сюжетно-оповідних моделей української прози. Система розірваних фраз, мальовничі епітети, своєрідна ритмічна організація прози — це ознаки його лірико-орнаментальної манери письма. Саме такий стиль характерний для більшості його новел та оповідань, він допомагає автору радикально розірвати з елементами народницько-просвітянської традиції.

В АТМОСФЕРІ ЦЬКУВАННЯ

Однак письменник змушений був існувати в умовах творчої несвободи. Хвильового звинувачували в антипартійності, «українському буржуазному націоналізмі», «намаганні відірвати українську культуру та літературу від культури російської». В атмосфері шаленого цькування, передчуваючи наближення тотального терору, М. Хвильовий покінчив життя самогубством 13 травня 1933 року.

ГРУПА УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ.
ХАРКІВ. 1931 р. МАЙЖЕ ВСІ ВОНИ, ЯК
І М. ХВИЛЬОВИЙ, ПІСЛЯ
НАСИЛЬНИЦЬКОГО ЗГОРТАННЯ
«УКРАЇНІЗАЦІЇ /КОРЕНІЗАЦІЇ»
ЗАГИНУЛИ АБО, В «КРАЩОМУ РАЗІ»,
ПОТРАПИЛИ ДО ГУЛАГУ

ОСНОВОПОЛОЖНИК ТЕЧІЇ АКТИВНОГО РОМАНТИЗМУ

Основоположник течії активного романтизму та пролетарської поезії. Автор поетичних збірок «Молодість» (1921), «Досвітні симфонії» (1923), збірок оповідань «Сині етюди» (1923), «Осінь» (1924), романів «Вальдшнепи», «Санаторійна зона», «Сентиментальна історія». Виступав за утвердження у новій пролетарській культурі високих естетичних ідеалів замість насадження масовості (лінія, яку проводили «Гарт» та спілка селянських письменників «Плуг»).

Своїми публіцистичними та критичними працями (серія «Камо грядеши?» 1925; «Думки проти течії» 1926; «Апологети писаризму» 1926) зініціював літературну дискусію 1925-28. Під час неї висловив вимогу перед новою українською літературою перестати наслідувати Москву й орієнтуватися на «психологічну Європу». Вважав, що на зміну провідній ролі Європи в культурному процесі має прийти «євразійський Ренесанс», в якому провідну роль відводив новій українській культурі.

Його літературне гасло «Геть від Москви! Даймо Європу!» набрало політичного звучання. З позицією Хвильового солідаризувались українські націонал-комуністи, літературна група «неокласиків» на чолі з М. Зеровим та широкі кола національно свідомої української інтелігенції. У листі «Тов. Кагановичу та іншим членам ЦК ВКП(б)У» від 26.4.1926 Й.Сталін вказав на виступи Хвильового як прояви поширення антиросійських настроїв в Україні. Лист став сигналом для гострої критики з боку московського та республіканського керівництва (виступи та статті Л.Кагановича, А. Хвилі, В. Чубаря, Г. Петровського).

Разом з О. Шумським і М. Волобуєвим був трактований як провідний ідеолог однієї з трьох течій нац. ухильництва всередині комуністичної партії («хвильовізму», «шумськізму» і «волобуєвщини»). Намагаючись врятувати ВАПЛІТЕ від розпуску, Хвильовий 1926 визнав свої «помилки», а в січні 1927 погодився на своє виключення з організації. У грудні 1927 — березні 1928 перебував у Берліні та Відні. У січні 1928, перед поверненням в Україну, у листі до газети «Комуніст» засудив своє гасло «Геть від Москви!».

Однак його покаяння було вимушеним і нещирим. Після повернення в Україну продовжував втілювати попередню ідеологічну орієнтацію ВАПЛІТЕ у створених ним журналах «Літературний ярмарок» (1928-30) та «Політфронт» (1930–1931). Після закриття обох журналів пробував писати, дотримуючись «партійної лінії», однак був майже цілком ізольований від літературного життя радянським режимом. На знак протесту проти голодомору 1932-33 та арешту свого приятеля Михайла Ялового (став початком нової хвилі масових репресій проти української творчої інтелігенції) 13.5.1933 у Харкові покінчив життя самогубством. Смерть Хвильового стала символом краху ідеології українського націонал-комунізму й кінця українського національного відродження 1920-30-х. Твори та ім'я Хвильового залишалися забороненими аж до останніх років існування тоталітарного режиму в Україні.

ТВОРИ

Вальдшнепи
Думки проти течії (1926)

Кіт у чоботях
Камо грядеши? (192

Санаторійна зона

Солонський яр
(1923)

Я (романтика)
Редактор Карк

Трагічна доля покоління 20-30-х років демонструє всю силу українського духу, його творчий потенціал, необхідність свого шляху й незалежності від впливу інших культур.

І це все – ЕПОХА. Епоха яскравих творчих вибухів талановитих людей. Епоха шукань, папахтінь і поневірянь. Віри і ненависті. Захоплення й розчарування. Спроба подолання провінціалізації через освоєння простору міста та його ствердження як питомого та українського. Написання текстів модерних українських Харкова, Києва, Одеси та Дніпропетровська, відхід від «просвітянської шароварщини», творення культури світової якості та шарму.

